

Tulajdonosi jogok korlátozása és annak szükséges garanciái a fenntartható erdőgazdálkodás érdekében

(Restrictions of Forest Ownership Rights and their Constitutional Guarantees for Sustainable Forest Management)

Nagy Dániel*

Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar
Erdővagyon-gazdálkodási és Vidékfejlesztési Intézet

Kivonat

Jogalkotási szakmai vitáknál erdőgazdálkodóktól sokszor elhangzik, hogy az erdészeti jogszabályok egyes részei sértik a tulajdonosi rendelkezés szabadságát, sőt a tulajdonosi autonómiát. Ezzel nem lehet és nem is kell vitatkozni, mivel kétségtelen tény azonban, hogy alkotmányjogi szempontból aggályos-e, az már további elemzés tárgyát képezi, különös tekintettel arra, hogy a magánerdők jelentős részénél az erdőgazdálkodói jogviszony is a tulajdonjog korlátozásán alapul.

A tanulmány célja az erdőre vonatkozó tulajdonjog korlátozásának elemzése kodifikációs és alkotmányjogi szempontból, valamint egyes korlátozásokhoz kapcsolódóan az értékgarancia megvalósulását és az érdekütközések feloldását segítő, *de lege ferenda* javaslatok megfogalmazása.

Kulcsszavak: tulajdonjog korlátozás, értékgarancia, elvárt gondosság, szakmai felelősségbiztosítás, erdész szakmai kamara

Abstract

In professional legislative debates, forest owners frequently claim that certain forest laws are in conflict with the right of disposal or the autonomy of ownership itself. There is no doubt about the correctness of this statement, but it deserves further analysis whether these conflicts raise constitutional concerns, with special regard to the fact that forest management rights are often based on ownership right restrictions in private forests.

This essay aims to analyse ownership right restrictions on the basis of constitutional and codification aspects. Its further goals are to present some considerations *de lege ferenda* on providing constitutional value guarantee and resolving the conflicts between concurring interests.

Keywords: ownership restriction, constitutional value guarantee; due care; forester professional liability insurance, chamber of forest professionals

* nagy.daniel@uni-sopron.hu

Tulajdonjog mint alapjog

A tulajdon jogi fogalmát és tartalmát nem közvetlenül az Alaptörvény, hanem a más jogi normák határozzák meg. Az Alaptörvény által védett jogok körét és tartalmát ugyanakkor az Alaptörvény alapján kell megállapítani. Ez az ellentmondás nehézséget jelent a tulajdonként védett jogosítványok meghatározásakor. Az ellentmondás úgy oldható fel, hogy az Alaptörvény tulajdonhoz való alapjogként a jogszabályok által meghatározott tartalommal elismert, konkrét időpontban fennálló konkrét jogosítványokat védi: a törvényhozás a tulajdonhoz való alapvető jog alapján általában köteles tiszteletben tartani azokat a jogosultságokat, amelyek az alkotmányos értelemben vett tulajdonhoz való alapvető jog összetevői. [3255/2018. (VII. 17.) AB HATÁROZAT 19. pont]

A tulajdon tartalmának jogszabály általi meghatározottságát ingatlanál jól mutatja az a kérdés, hogy felfelé, illetve lefelé meddig terjed a tulajdonjog: vagyis mennyiben terjed ki a föld felett lévő légtérre, illetve a föld alatt talált dolgokra.

Szembetűnő, hogy metodológiai értelemben a tulajdon korlátainál az Alkotmánybíróság más úton indult el, mint a többi alapjog korlátozásánál. Ennek alapja, hogy a tulajdon, alkotmányjogilag védett rendeltetését illetően, nem teljesen személyes jellegű, és az hogy az Alkotmány a tulajdonvédelem követelményévé az értékgaranciát teszi. Az értékgarancia tulajdonképpen azt jelenti, hogy a közjogi beavatkozás során fellépő értékvesztést az államnak kompenzálnia kell. Erre azért van lehetőség, mert a tulajdonnál fellelhető az a más alapjogoknál hiányzó sajátosság, hogy alkotmányosan védett szerepét tekintve általában helyettesíthető. Az alkotmányos védelem tárgya azonban elsősorban maga a tulajdon tárgya, vagyis a tulajdon állaga. (UT)

Az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény hatályba lépése után megerősített 64/1993 (XII.22) AB határozatának indoklása iránymutató a tulajdonjoghoz való alapjog értelmezése vonatkozásában.

AB álláspontja értelmében az Alkotmány szerinti tulajdonvédelem köre nem azonosítható az absztrakt polgári jogi tulajdon védelmével; azaz sem a birtoklás, használat, rendelkezés részjogosítványaival, sem pedig negatív és abszolút jogként való meghatározásával. Az alapjogként védett tulajdon tartalmát a mindenkori (alkotmányos) közjogi és magánjogi korlátokkal együtt kell érteni. Az alkotmányos tulajdonvédelem terjedelme mindig konkrét; függ a tulajdon alanyától, tárgyától és funkciójától, illetve a korlátozás módjától is.

Az alkotmányi tulajdonvédelem köre és módja nem szükségképpen követi a polgári jogi fogalmakat. A szükséges és arányos korlátozásnak, illetve a tulajdonjog lényeges tartalmának ugyanis nincs polgári jogi megfelelője. A tulajdonjog részjogosítványai – amelyek még a polgári jog szerint sem mindig a tulajdonost, s egyes esetekben törvénynél fogva nem őt illetik – nem azonosíthatók a tulajdonhoz való jog alkotmányi védelmet élvező lényeges tartalmával.

A tulajdonhoz való alapvető jog védelmében a minőségi határvonal ma már nem a tulajdon „korlátozása” és polgári jogi értelemben vett „elvonása” között húzódik. Az alkotmányossági kérdés az lett, hogy milyen esetekben kell a tulajdonosnak a közhatalmi korlátozást minden ellenszolgáltatás nélkül eltűrnie, illetve mikor tarthat igényt kártalanításra tulajdonosi jogai korlátozásaért. A jogszabályi korlátozások sokasodására adott válaszként kitér a „klasszikus kisajátítás” fogalma. De ahogy egyre több tulajdonkorlátozásért jár a kisajátításhoz hasonló védelem, egyre több korlátozást kell minden ellentételezés nélkül elviselni. Különösen érintik a korlátozások az ingatlantulajdont, ahol a klasszikus kisajátítás „közérdekűségének” tartalmát adó közhasznúság vagy közcélúság is megváltozik abban az értelemben, hogy a tulajdonkorlátozás vagy a tulajdonelvonás gyakran közvetlenül más magánszemélyek javára szól (és csak a társadalmi problémák megoldása által a „köz” javára) – mint pl. a városrendezés, földreformok, bérlővédelem sok esetében. 64/1993 (XII.22) AB

Az, hogy a tulajdon nem teljes szabadságot, hanem sokrétű kötöttséget is hordoz, nem az alkotmányos szintű jogértelmezés felismerése. A tulajdon nem írható le pusztán azzal, hogy olyan abszolút jogviszonynak tekintjük, amely a jogosítottal szemben mindenkit kötelezetté tesz, és hogy a tulajdon megsértése ezt az abszolút jogviszonyt egy relatív jogviszonyban realizálja és konkretizálja. Ez a séma ugyanis két szereplőt tételez fel: a tulajdonost és a jogsértőt. Észre kell venni azonban, hogy a tulajdon ezzel az egyszerű sémával – az “enyém-tied” modellel – nem határozható meg teljes körűen. A tulajdon nem képzelhető el és nem modellezhető a társadalmi közeg nélkül, amelyben érvényesülést kíván. (MENYHARD, 2004)

A tulajdon társadalmi kötöttsége, amelyet a német Grundgesetz 14. cikkelyének második bekezdése kifejezetten ki is mond, a jogalkotóra hárít kötelezettséget. A jogalkotó feladata, hogy az alkotmány által elismert magántulajdonhoz való jogot és a tulajdon társadalmi kötöttségét összehangolja, és hogy a tulajdonjogi szabályozás a szereplők érdekeit arányosan mérlegelve, kiegyenlítően határozza meg. (MENYHARD, 2004)

Korábban az Alkotmány nem mondta ki a tulajdon társadalmi kötöttségét, de az Alkotmánybíróság a 64/1993. (XII. 22.) AB indokolása szerint „a tulajdon szociális kötöttségei a tulajdonosi autonómia messzemenő korlátozását teszik lehetővé”. Az Alaptörvény P cikkének második bekezdése pedig erdők vonatkozásában immáron kifejezetten rendelkezik a korlátozhatóságról és a társadalmi kötöttségről.

A tulajdon társadalmi kötöttsége a jogalkotó számára biztosít olyan mozgásteret, amelyen belül nem szükséges a tulajdonba való minden egyes beavatkozás különleges megalapozása, hanem elegendő a korlátozás általános elveit (elsősorban a szükségesség és arányosság követelményét) alkalmazni. (MENYHARD, 2004)

A tulajdon társadalmi kötöttsége nem definiálható és úgy tűnik, hogy nem adhatóak meg kimerítően azok a kritériumok sem, amelyek alapján a tulajdon társadalmi kötöttségéből fakadó korlátozások minden esetben egységesen mérhetőek volnának. (LEISNER, 1972)

A tulajdon társadalmi kötöttsége nem jelent kisajátítást, és nem jár érte kártalanítás: a társadalmi kötöttség a tulajdonos és a nem tulajdonosok közötti érdekiegyenlítés követelményét fogalmazza meg. Nem jelenti a tulajdon elvonását, mert a tulajdon korlátait, és ezzel magát a tulajdont határozza meg. (MENYHARD, 2004)

Ha az erdő tulajdonjogát érintő korlátozásokat szeretnénk áttekinteni, nem elegendő csak az erdőtörvény szabályozásából kiindulni, hiszen bizonyos korlátozások magából a tulajdon polgári jogi definíciójából fakadnak vagy a földforgalmi szabályozásban találhatóak. Bár az alkotmánybíróság többször idézett 64/1993 számú döntésében rámutatott, hogy az alkotmányos tulajdon fogalom tágabb a klasszikus triáznál ami a dolog birtokát, használatát, valamint a dolog feletti rendelkezési jogot jelenti. Mivel az erdőket a modern, triáson túlmutató magánjogi jogviszonyok kevésbé érintik és az AB sem adott pontos tulajdonjogi definíciót, az erdőket érintő korlátozások is vizsgálhatóak a triász szerinti leegyszerűsített tagolásban.

A tulajdonhoz fűződő alkotmányos jog védelmének dogmatikai szerkezetében megnyilvánuló, a többi alapjoghoz képesti speciális sajátosságok leginkább arra vezethetők vissza, hogy a védelem tárgya, a tulajdon egy magánjogban kifejlődött jogintézmény. Ezzel szemben más alapjog korlátozásának szükségességét és elkerülhetetlenségét közérdek sohasem indokolhatja kielégítően. (UJALAKI, 2008)

A tulajdonhoz fűződő jog esetében az alkotmányos védelem tárgya azonban elsősorban maga a tulajdon tárgya, vagyis a tulajdon állaga. A kisajátítás lehetővé tételével azonban az állag-garancia helyébe az érték-garancia lép.

Ez az érték-garancia speciális jelentéssel bír erdő esetében, mikor nem a tulajdonjog kerül elvonásra, de a tulajdonjog korlátozása és a rendes gazdálkodás befolyásolja a tulajdon tárgyának állagát (akár oly módon, hogy az állagváltás következtében az erdő értéke a felújítási költséggel terhelt termőföld értékére azaz akár 0-ra csökken). Erre vonatkozóan is biztosítani kell tehát álláspontom szerint, a fenntartható erdőgazdálkodás szempontrendszerét

figyelembe vevő megfelelő jogintézmények megteremtésével az érték-garanciát azon érdekelteknek akiket a korlátozás érint. Álláspontom szerint érték-garancia mint az alkotmányos tulajdonvédelem szubszidiárius második komponense nemcsak akkor lép az állagvédelem helyébe, amikor a tulajdon elvonása történik, hanem akkor is, ha azt jogszabály úgy korlátozza, hogy a tulajdonjog tárgyának állaga jelentősen megváltozik. Mivel ezeknél a korlátozásoknál jellemzően nem az állam a kedvezményezett vagy csak közvetetten a korlátozás által megvalósított társadalmi- gazdaságpolitikai célon keresztül, az érték-garancia olyan jogintézmények kialakítását követeli meg, melyek biztosítják az állagváltozás értékének tulajdonos számára történő megtérítését.

Véleményem szerint a korlátozásokkal kapcsolatos érték-garanciát minden olyan esetre ki kell terjesztenie a jogalkotónak, a jogalkotótól elvárható kellő gondosság szintjén a megfelelő biztosíték rendszer kialakításával, amikor a tulajdonos erdővel kapcsolatos szabad rendelkezését korlátozza és az ezzel kapcsolatos költségeket a tulajdonosra, a tulajdonosi jogokat gyakorlóra terheli. Ilyenkor az állam nem elégedhet meg a nem anyagi jellegű biztosítékokkal, ami például a kötelezően igénybe veendő szakember akkreditált képzési, továbbképzési rendszere, hanem a szakmai hibákból eredő felelőséget is rendeznie kell valamilyen módon.

Ha az erdőre vonatkozó szabályozást pusztán az alanyi tulajdonjog védelme szempontjából tekintenénk, valójában a szerint kellene meghatározni az erdőgazdálkodó rendelkezési jogának körét, és az erdészeti anyagi jogi garanciális szabályozókat, hogy milyen mértékű a polgári jogi felhatalmazás és milyen arányban alapul a használat a tulajdonosi jogok közhatalmi korlátozásán. Azaz egy 1/1 illetőséggel rendelkező tulajdonos vagy 100 százalékos tulajdonosi hozzájárulással gazdálkodó erdőgazdálkodónál mivel a használat nem a tulajdonjog korlátozásán alapul az erdőgazdálkodási korlátozásoknak is elegendő a társadalmi érdek szintjén maradni nem szükséges az értékgarancia érvényesítése.

Mindamellet a jogirodalom rámutat, hogy az érték-garancia önmagában nem elég, mert az értékgarancia kapcsán felmerülő kompenzáció csak akkor merülhet fel, ha a korlátozás egyébként alkotmányos.

A tulajdonhoz való jogba történő beavatkozás akkor minősülhet alkotmányjogi értelemben igazoltnak, ha a beavatkozást törvény írja elő, közérdekű célból történik, valamint a közösség érdekeinek biztosítása és az egyén alapvető jogainak védelme között egyensúlyi helyzetet teremt. 3255/2018. (VII. 17.) AB

Azaz önmagában a legkörültekintőbben garantált értékgarancia sem elegendő a tulajdonosi jog korlátozásához.

Ugyanakkor nem tekinthetők tulajdoni korlátozásoknak azok az alapvető szabályok, amelyek szerint a tulajdonos köteles tiszteletben tartani a polgári jog alapelveit és a jogszabályokat. A tulajdonjog viszonylagos teljességéből adódóan, ha egy törvényi tilalom megszűnik, az addig tilalmazott magatartás ipso iure a tulajdonjog tartalmává válik. (UJALAKI, 2008)

Ez utóbbira érdemes különösen odafigyelni az erdészeti jogalkotásban, hiszen ha kivonunk valamit az erdőtörvény hatálya alól, megszüntetve ezzel pl. a fahasználat utáni erdő felújításra vonatkozó törvényi kötelezettséget, - mint ahogy tette ezt a jogalkotó több mint tíz ezer hektár Adattárban nyilvántartott zártkerti erdővel – a kötelezettség ismételt bevezetése már egyértelműen a tulajdonjog korlátozásának minősül.

Az erdőre vonatkozó tulajdonjog korlátozó rendelkezéseket a következő módszer szerint érdemes vizsgálni:

1. Alkotmányos-e a tulajdonjog korlátozása?
2. A korlátozás az erdő társadalmi kötöttségéhez kapcsolódik-e?
3. A korlátozás fennállt-e a tulajdonszerzés időpontjában azaz korlátos tulajdonszerzés történt?
4. Biztosította-e a jogalkotó az értékgaranciát?

Összefoglalva, erdő esetén is lehetséges, sőt szükséges a tulajdonjog korlátozása, azonban nem minden korlátozás jelent alkotmányjogi értelemben tulajdonjog korlátozást, mivel az erdőre vonatkozó tulajdonjog kereteit a magánjog és az erdészeti jog jelöli ki a társadalmi kötöttség figyelembevételével. A tulajdonjog korlátozásánál biztosítani kell az állag- vagy érték garanciát, ami erdő esetében speciális szabályozást igényel, tekintettel az állag rendes gazdálkodás keretében bekövetkező folyamatos változására. Ki kell azonban emelni, hogy nem vonatkozik az értékgarancia az erdőn fennálló tulajdonjog fogalmából következő korlátozásokra vagy azon korlátozásokra, melyek a tulajdonszerzés időpontjában is – akár eltérő szakmai kritérium rendszerrel – de fennálltak (például erdőfelújítási kötelezettség, erdőterv szerint gazdálkodás kötelezettsége).

Erdő feletti rendelkezési jogot érintő korlátozások

Elővásárlási jog

Az erdő feletti tulajdonosi rendelkezési jogosultság egyik korlátozása a törvény által szabályozott elővásárlási jog kérdése. A 43/2006. (X.5.) AB. határozat szerint az elővásárlási jog lényege „hogy a tulajdonos nem arra a személyre ruházhatja át a dolgot, akivel megegyezne, hanem a kapott ajánlattal azonos feltételekkel ugyan, de az elővásárlási jog jogosultjára kell ruháznia, amennyiben az élni kíván elővásárlási jogával.

7/2006. (II. 22.) AB határozat kimondta, hogy az elővásárlási jog törvényi biztosítása nem alkotmányellenes. A termőföld vonatkozásában az elővásárlási jog kikötése a szerző fél szempontjából korlátozza ugyan a szerződési szabadságot, de ennek ésszerű indoka van. Ahhoz, hogy a földtulajdonosok és a földhasználók halmazai közötti átfedés növekedését célzó állami földbirtok politika megfelelően érvényesülni tudjon, indokolt olyan szabályok megalkotása, amelyek alapján a földet elsősorban a termőföld megművelésével életvitelszerűen vagy üzemszerűen foglalkozó földhasználók, a családi gazdálkodók, a helyben lakók szerezhetik meg.

Az Alkotmánybíróság a 17/2015. (VI. 5.) AB határozatában megállapította, a termőföld tekintetében a tulajdonhoz való jogot a P) cikk (1) bekezdésében írt cél érdekében, a (2) bekezdésben megalkotni rendelt sarkalatos törvény akár bizonyos rész-jogosultságok elvonásáig terjedően korlátozhatja {17/2015. (VI. 5.) AB határozat, Indokolás [69]–[72]}.

Előhaszonbérleti jog

Az Alkotmánybíróság 3255/2018. (VII. 17.) AB határozatában azt is megállapította, hogy a termőföld tulajdonra vonatkozó korlátozás kötelmen alapuló jogosultságok esetén hasonlóképpen irányadó. {3255/2018. (VII. 17.) határozat, Indokolás [21]}.

Ki kell emelni, hogy a földforgalmi törvény szabályozása az előhaszonbérleti jogosultak meghatározásánál már figyelembe vette az erdő vagyoni jogi sajátosságait és álláspontom szerint helyesen mérlegelt az érdekek között, amikor kizárólag a korábbi haszonbérbeadónak biztosított előhaszonbérleti jogot, mivel figyelembe vette, hogy az erdő állagában a rendes gazdálkodás körében is olyan változások állhatnak be, amiknél az értékgarancia biztosítása elengedhetetlen.

Fétv.¹ fikció az ismeretlen vagy elérhetetlen tulajdonosok egyetértéséről

A jogalkotó annak érdekében, hogy a közös tulajdonban álló termőföldek művelését elősegítse egy fikcióval élt, amely a jogalkalmazást és a gazdálkodni vagy a föld szakszerű hasznosítását harmadik személlyel megvalósítani kívánó tulajdonosokat egyaránt segíti. A

¹ 2013. évi CCXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról

fikció alkotmányosságát az AB 3255/2018. (VII. 17.) határozatában vizsgálta és kimondta, hogy a tulajdonjog fikció által megvalósított korlátozása közérdeken alapul, és objektív körülményeken nyugszik.

A fikció alkalmazása viszont tovább növeli azoknak a magánjogi garanciális és közjogi garanciális szabályoknak a fontosságát, melyekkel a tulajdonában korlátozott egyén alapvető jogainak védelme megvalósul és a közösségi érdekekkel egyensúlyba kerül. Ez az alanyi jogvédelem nemcsak a fikcióval érintett tulajdonosi kör számára jelenthet állag és értékgaranciát, hanem azoknak a tulajdonosoknak is, akik a korábbi szabályozás pusztán többségi döntést megkívánó rendelkezései miatt maradtak ki az erdő használatára vonatkozó szerződési feltételek meghatározásából.

Mivel az AB 3255/2018. (VII. 17.) határozat indoklásának 23 pontja szerint az Alaptörvény P) cikk (2) bekezdése nem követeli meg kifejezetten, a felek közötti magánjogi jogviszonyokat érintő speciális előírásoknak a Földforgalmi törvényben történő szabályozását; az alanyi jogvédelem garanciái és jogintézményei más törvényben is megjelenhetnek.

Értékgarancia biztosításának lehetőségei erdő tulajdonjogát érintő korlátozásokhoz kapcsolódóan

Tulajdonosoknak járó díj fizetési garanciái

A Fétv. 74. § (7) bekezdése fontos garanciális norma, ami a használatért járó ellenszolgáltatásnak bírósági letétbe történő helyezését írja elő. Ez a szabályozás elegendő mezőgazdasági művelés esetén, ahol az ellenszolgáltatást a termelési ciklus után, de legkésőbb a naptári év végéig kell teljesíteni. Kérdés, ha az erdőre vonatkozó szabályozás a naptári év szerinti ellenszolgáltatás kifizetéstől eltérést enged a szerződő feleknek, megvalósul-e az értékgarancia a tulajdonosi jogaikban korlátozott tulajdonosok vonatkozásában. Álláspontom szerint igen, hiszen az erdő termelési ciklusa, haszonvételi lehetőségei jellemzően nem évenként jelentkeznek. De a tulajdonosi és erdőgazdálkodói érdekek kiegyenlítése érdekében a halasztott haszonbér fizetésnek érdemes lenne korlátot szabni az Evt.-ben, ha fahasználat történik az erdőben az addig esedékes haszonbért kötelező legyen megfizetni, letétbe helyezni. A halasztott haszonbér fizetés nem jelenti az értékgarancia megsértését, de kétségtelen, hogy adózási szempontból kockázatot hordozhat a tulajdonosok számára.

Az erdő esetén halasztott ellenszolgáltatás megfizetésének lehetősége, a több földrészlethez és így tulajdonosi körhöz kapcsolódó erdőgazdálkodási egységek léte, az erdőgazdálkodás nyereségét felosztó erdőgazdálkodói jogcímek indokolják, hogy az adott földrészletre vonatkozó erdőgazdálkodási bevételek és kiadások naptári vagy gazdálkodási év végét követően a tulajdonosok számára megismerhetőek, ellenőrizhetőek legyenek. Ez következik a Ptk.² és a Fétv szabályaiból is, de ha az Evt.³-ben akként, hogy az elszámolás formai követelményeit, hozzáférhetővé tételének módját, feltételeit, az elszámolható költségek körét, egyes esetekben maximális mértékét vagy a maximális mérték kiszámításának módját közzé tenné a jogalkotó azzal segítené az értékgarancia érvényesülését és sok jogvitát előzne meg.

Erdőgazdálkodó elvárt gondosságának szintje

Az erdőgazdálkodási jogviszonyok sok esetben mutatják a vagyonkezelés jellegzetes vonásait, ami sajátos érdekütközéseket eredményezhet, amik csak megfelelő garanciákkal hozhatók egyensúlyba.

² 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről

³ 2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról

Szükséges lenne kimondani, hogy – ha az erdőgazdálkodói jogviszony nem összességében határozza meg az ellenértéket, - az erdőgazdálkodónak a szerződés tárgyát képező erdő vonatkozásában prima facie azt a gondosságot kell tanúsítania, amit az ésszerű és gondos üzletember saját ügyeiben eljárva tanúsítana, azaz az erdőgazdálkodónak a tulajdonosi érdekek szemelét tartásával kell eljárnia. Minél nagyobb üzem az érintett erdőgazdálkodó, minél nagyobb gépparkkal rendelkezik, minél magasabb általános költséggel bír, minél több erdőgazdálkodási esetleg feldolgozási tevékenységet végez az értékláncban annál több konfliktus fordulhat elő. De ki kell emelni, hogy az előbb említett tényezők előnyösek is lehetnek a tulajdonosok számára, hiszen egy stabil, jól gépesített, több piacon is jelenlévő szakmai ágazati szereplő valószínűsíthetően nagyobb hatékonysággal és biztonsággal működhet.

A magasabb fokú gondossági szint és érdekkonfliktus esetén a tulajdonosi érdekeket figyelembevevő erdőgazdálkodói döntések jogszabályi elvárása számos érdekkonfliktus esetén irányadó lenne, mint például

- véghasználat elhalasztását kompenzáló támogatás igénybevétele vagy a fakitermelés végrehajtása;
- fahasználat végrehajtása kedvezőtlen fapiaci viszonyok között;
- kitermelt faanyag értékesítése erdőgazdálkodó kapcsolt vállalkozásának vagy hozzátartozójának;
- faválaszték lábón értékesítése (vállalkozással vegyes adásvételi szerződés);
- erdőgazdálkodáshoz leginkább illeszkedő munkagép, technológia meghatározása
- erdőtervben szereplő erdősítési célállományok közötti döntés.

Egyes tartalmukban vagyonkezelés jellegű erdőgazdálkodási jogcímek esetén, a trust szabályok mintájára célszerű lenne annak szabályozása a tulajdonosi érdekek védelme érdekében, hogy az erdőgazdálkodó által kezelt erdőből származó bevétel csak az adott földrészlethez vagy azzal azonos tulajdonosi körhöz tartozó földrészlet erdőgazdálkodási körében keletkezett jogviszonyokból eredő hitelezői igények fedezetéül szolgálhat.

A fenti érték garancia szabályokat csak azokra az erdőgazdálkodói jogviszonyokra kellene kötelezően előírni, melyek a tulajdonosi jogok korlátozásán alapulnak, azaz nem 100 százalékos tényleges, nem fikción alapuló tulajdonosi szerződési akarattal jött létre.

Erdészeti szakszemélyzet tevékenysége az értékgarancia érvényesülésében

A tulajdonosi rendelkezési jog érték-garancia rendszerében kiemelt szerepe van véleményem szerint a jogosult erdészeti szakszemélyzet jogintézményének. Az erdőterv szerint gazdálkodás kötelezettsége és az erdőgazdálkodási tevékenységek szakszemélyzeti felügyelete együttesen egyrészt az erdőre vonatkozó tulajdonjog közvetlen közérdeken és az Alaptörvény P) cikkének (1) bekezdésén alapuló korlátját jelenti, – mellyel elősegíti az Alaptörvény XXI. cikk (1) bekezdése szerinti egészséges környezettséghez való jog érvényesülését is –, másrészt biztosítja a tulajdonosi alanyi jogok érvényesülésének értékgaranciáját is.

Az erdőgazdálkodási tevékenységnél a tervbejelentő, művelési lap, végrehajtás bejelentő által képzett szakmai dokumentációs triász a korábbi hatósági engedélyezési rendszer megszüntetése után is érvényre juttatja a természetvédelmi megelőzés elvét, melynek köszönhetően nem csökkent a védelmi szint.

A szakszemélyzet ellenjegyzésével, szakmai tervezési, irányítási, dokumentációs és erdővédelmi szignalizációs tevékenységével az erdészeti hatósági eljárásokban a jogbiztonságot szolgáló közbizalmi funkciót lát el nemcsak az erdők, hanem a fásítások vonatkozásában is. A szakszemélyzet tevékenysége fontos eleme az erdők felújítását, szakszerű használatát biztosító alkotmányos garancia rendszernek.

Erdő esetén a jogosult erdészeti szakszemélyzet

- egyrészt ellenjegyzésével igazolja a tervezett erdőművelési és fahasználati feladatok erdőtervvel való összhangját,
- művelési lap kiállításával garantálja, hogy a tevékenység jogszerű megkezdésének feltételei teljesültek és a szükséges szakmai iránymutatásokat megadta
- ellenjegyzésével igazolja az elvégzett erdőgazdálkodási tevékenység megvalósulását, annak szakszerűségét és az elvégzett tevékenység mennyiségi jellemzőit.

Erdészeti szakszemélyzet tevékenységének szükséges garanciái

Az érdekkiegyenlítésnél a jogalkotónak arra is tekintettel kellene lennie, hogy az erdőgazdálkodó számára kötelezően, az Evt. címében is kiemelt szakszerűség biztosítása érdekében előírt jogosult erdészeti szakszemélyzet, valójában a tulajdonos használati jogát korlátozó jogintézmény, melynek szintén meg kell teremteni az értékgaranciáit.

A szakmai felelősség nem új követelmény, már a római jogban is ismert volt a szakértelmet követelő vállalással kapcsolatban az *im-peritia culpa adnumeratur* (A mesterségbeli járatlanság gondatlanságnak számít) elve mindazokra, akik szakértelmet igénylő tevékenységre, szolgáltatásra vállalkoznak, de mindazokra is, akik magasabb képzettségük, tanultságuk révén állnak mások szolgálatára. Az erdészeti szakszemélyzet tevékenysége során ha sokszor nem is várható el az eredménykötelem, hasonlóan számos más „mesterséghez” viszont a kellő alaposág, a szakmai ismeretek lelkiismeretes alkalmazása igen. Azaz a szakértelem hiánya, vagy nem kellő alaposággal való alkalmazása miatt felelősségre vonható a szakember abban a körben, amelyben az tőle joggal elvárható volt.

Ezek az elveket napjaink magánjoga és a bírói gyakorlat is érvényesíti, a szakszerű eljárás, amely sok esetben nem kizárólagosan a szakmai előírások megtartását jelenti - követelménye felróhatóság megítélésének lényeges eleme.

Az erdészeti szakszemélyzet szakszerűtlen tervezési, szakirányítási, dokumentációs tevékenysége jelentős kárt tud okozni az erdőgazdálkodónak. Mivel az erdőgazdálkodónak nincs abban döntési szabadsága, hogy igénybe vesz-e szakszemélyzetet, - ha a szakszemélyzet nem munkaviszonyban kizárólag a munkaáltatójánál látja el a feladatát - indokolt lenne a megfelelő mértékű felelősség biztosítás előírása hasonlóan más közbizalmi funkciót ellátó hivatásrendekhez.

A tulajdonjog korlátozása miatt a tulajdonos egyrészt nem vehet részt a szakember kiválasztásában, másrészt, mint károsult sokszor nincs abban a helyzetben, hogy a kárt felismerje és ebből eredő jogait érvényesítse. Az állam által előírt kötelező szakszemélyzet igénybevétel miatt a jogalkotó nem elégedhet meg azzal, hogy szakmai hiba esetén biztosítja a Ptk. a kártérítés lehetőségét, szükséges annak pénzügyi garanciáit is megteremteni, hiszen csak így érvényesülhet az értékgarancia.

A közbizalmi funkcióhoz kapcsolódó erdészeti szakszemélyzeti feladatok hatékony ellátása, a jogszabályban nem szabályozott szakszerűségi kritériumok, szakmai iránymutatások, mérési módszertan kidolgozása, az elvárt mérési pontosságok meghatározása, a szakszemélyzet fenntartható erdőgazdálkodással, tájhasználattal kapcsolatos tervezési, végrehajtási, igazgatási, pénzügyi, pályázati ismeretanyagának fejlesztése, fenntartása érdekében álláspontom szerint szükséges lenne egy kötelező tagságon alapuló önálló erdész szakmai kamara létrehozása az erdőtörvényben. Ilyen testület, ami a fentiek mellett az erdészeti szakszemélyzet öngazdálkodását, érdekképviselet ellátja jelenleg nincsen, pedig több ezer közbizalmi funkciót ellátó erdész szakember érdekei, feladatai, a közbizalmi funkció miatt a korábban ismertettek szerint eltérhetnek az erdőgazdálkodói, erdőtulajdonosi érdekektől; ezen érdekkonfliktusban az alkotmányos célokat megvalósulását az önálló szakmai köztestület garantálhatná, hasonlóan a növényorvosi, állatorvosi vagy éppen az ügyvédi kamarához.

Az erdőkkel kapcsolatos közvetlen és közvetett közérdek tulajdonosi korlátozáson keresztüli érvényesítése, – ha a kisebb érdekérvényesítési képességű érdekcsoportok magánjogi igényeit is figyelembe vevő, megfelelő garancia rendszerrel párosul – hosszútávon megfelelő, stabil erdőgazdálkodói jogviszonyokat teremthet. Ez pedig elengedhetetlen a fenntartható erdőgazdálkodáshoz szükséges hosszútávú szakmai és tulajdonosi döntések meghozatalához, valamint ezzel az Alaptörvény P) cikkének (1) bekezdésében megfogalmazott célok megvalósításához.

Felhasznált és idézett források

- LEISNER, W. (1972): Sozialbindung des Eigentums (Duncker & Humblot, Berlin,)
MENYHARD A. (2004): A tulajdon alkotmányos védelme (PJK, 2004/5-6., 24–32. o.)
UJALAKI T. (2008): A tulajdon korlátozása elméleti, történeti, jogösszehasonlító, kodifikációs és alkotmányos nézőpontból PhD Értekezés
ZLINSZKY J. (2003): Elvárhatóság a magánjogban (PJK, 2003/4., 27–29. o.)

Jelen publikáció az „EFOP-3.6.1-16-2016-00018 – A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen” című projekt támogatásával valósult meg.

